

Undersøgelser over sommerfuglefaunaen på Hesselø

af O. KARSHOLT & N. P. KRISTENSEN

(With a summary: Investigations on the lepidopterous fauna of Hesselø).

Meddelelse fra Naturfredningsrådets reservatudvalg

INDLEDNING

Hesselø i det sydlige Kattegat er næst efter Anholt den mest isolerede ø i de danske farvande. Øens ringe størrelse, isolation og beliggenhed har motiveret flere undersøgelser af dens flora og vertebratfauna, og en bearbejdelse af sommerfuglefaunaen skønnedes også at være af betydelig interesse.

Indsamlingerne af sommerfugle på Hesselø påbegyndtes i 1965 og er blevet fortsat i 1966, 1971 og 1972. Her skal gives en samlet oversigt over de hidtil på øen konstaterede arter, idet det samtidig skal understreges, at kun den i højsommeren optrædende fauna af de såkaldte macrolepidopterer er nogenlunde udtømmende undersøgt. Indsamlinger fra forårs- og efterårsmånederne mangler helt, og intensive eftersøgninger af microlepidopterer har kun i kortvarige perioder været gennemført.

Ved undersøgelserne over Hesseløs sommerfuglebestand er der hidtil konstateret to for den danske fauna nye arter, som begge er omtalt i særskilte publikationer; det drejer sig om pyraliden *Homocosoma sinuella* (F.) (Rasmussen, 1968) og noctuiden *Standfussiana lucerneae* L. (Jacobsen, 1973). Nogle af indsamlingernes øvrige mere bemærkelsesværdige resultater har været omtalt i de årlige sommerfuglefund-lister i »Flora og Fauna«.

MATERIALET

Feltarbejdet er blevet udført af B. W. Rasmussen (microlepidopterer) 14-21.VII.1965, N. P. Kristensen (macrolepidopterer) 14-28.VII.1965, 8-22.VI.1966, O. Karsholt (macro- og microlepidopterer) 30.VI.-6.VII.1971 og R. Jacobsen (overvejende macrolepidopterer) 23-27.VIII.1972. Ved indsamlingerne af de natflyvende arter er der i alle perioder anvendt lysfælder med

Sommerfuglefaunaen på Hesselø

Hg-lamper. Samtlige macrolepidopterer i lysfælderne optaltes; de resulterende lister, som giver et groft billede af arternes relative hyppighed på de pågældende tidspunkter, vil blive deponeret på Zoologisk Museum. Indsamlinger med lysfælde kunne kun i 1965 og 1966 foretages på alle øens vigtigere biotoper, idet småskovene i dens vestlige halvdel ikke var tilgængelig for indsamlerne i 1971-72. Denne omstændighed er iøvrigt en væsentlig årsag til vores beslutning om ikke i den nærmere fremtid at søge indsamlingerne kompletteret, men i stedet at publicere de hidtidige resultater i denne foreløbige form. Materialet opbevares dels i R. Jacobsens og O. Karsholts privatsamlinger, dels på Zoologisk Museum.

ØENS NATURFORHOLD

Hesselø ligger i en afstand fra Nordsjællands kyst på ca. 25 km, fra Djursland og Kullen ca. 50 km.

Hesselø's areal er ca. 0,8 km² og topografien fremgår i store træk af luftfotografiet (Fig. 1). Øens centrale del er en moræneformation, som langs størsteparten af sin omkreds er afgrænset mod det omliggende marine forland ved stejle skrænter, kun mod NØ og SØ er der et ret jævnt niveaufald mod havet. Kystområderne neden for morænen består overvejende af stenede

Fig. 1. Luftfoto af Hesselø. 27. IX. 1962. Reproduceret med Geodætisk Instituts tilladelse A. 133/74.

strandvolde. Mod nordvest findes en større strandvoldsslette, som nogle steder i den yderste del rummer sandede arealer med små klitformationer og som iøvrigt er dækket af en tæt, overvejende tørkepræget urtevegetation.

Den tidligste floraliste fra Hesselø er udarbejdet af O. G. Petersen (1877–79), senere optegnelser vedrørende øens floristik er deponeret på Botanisk Museum. Øens vilde flora rummer en række karakteristiske subkontinentale (varme/tørkeelskende) arter (Pedersen, 1962), af hvilke den mest dominerende er svalerod, *Cynanchum vincetoxicum*, som vokser i store bestande, navnlig langs sydvestkysten.

Der findes over 20 små vandhuller på øen; af disse skal dog kun 8 være permanente.

Der har længe været drevet landbrug på Hesselø; på morænefladen findes flere dyrkede marker, og et betydeligt areal henligger til græsning. Ved øens opdyrkning er den oprindelige skov- og kratvegetation blevet næsten helt bortryddet, undtagen på skrænterne. O. G. Petersen noterede den almindelige forekomst af tjørn, slåen og hyld, desuden fandt han spredt buskvækst af æble og benved i krattene, mens han af træagtige planter iøvrigt kun fandt elm og hassel, hver i et enkelt lille eksemplar. I begyndelsen af dette århundrede (se f. eks. Buchwald, 1929) blev der imidlertid plantet mange forskellige træer og buske, og der findes nu, især på morænefladens vestlige del, flere småskove og krat med bl. a. gran, fyr, taks, frugttræer, tjørn, hæg, slåen, pil, poppel, el, hassel, bøg, eg, ægte kastanje, elm, ahorn, naur, benved, ask, syren og hyld. På sydvestkysten findes ret store bevoksninger af *Clematis vitalba*, som også er indført i dette århundrede.

Der findes en enkelt landbrugsejendom og to fritidshuse på Hesselø. Siden øens fyrtårn i 1963 blev automatiseret, har de tilhørende boliger ikke været permanent brugt. Hele øen, som ejes af F. L. Smidth & Co., har iøvrigt status som videnskabeligt reservat.

ARTSLISTE MED KOMMENTARER

I det følgende gives en komplet fortegnelse over de på Hesselø konstaterede sommerfugle. En række af listens arter er forsynet med et nummer, som refererer til en efterfølgende kommentar. Som nævnt i indledningen må denne fortegnelse i flere henseender betragtes som meget ufuldkommen; her skal yderligere tilføjes, at eftersøgning af bladminere praktisk talt ikke har været gennemført, hvilket forklarer den yderst sparsomme repræsentation af f. eks. nepticulider og gracilariider. Arternes rækkefølge og nomenklatur følger Bradley, Fletcher & Whalley (1972).

Sommerfuglefaunaen på Hesselø

- HEPIALIDAE
Hepialus sylvina L.
- NEPTICULIDAE
Nepticula ulmivora Føl.
- PSYCHIDAE
Psyche casta Pallas
- TINEIDAE
Nemapogon cloacella Hw.
Monopis ferruginella Hb.
Tinea columbariella Wck.
T. turicensis Müll.-Rtz.
T. semifulvella Hw.
T. trinitella Thbg.
- GRACILARIIDAE
Caloptilia suberinella
 Tgstr. (1)
C. alchimiella Sc.
C. syringella F.
Parornix finimitrella Zell.
- GLYPHIPTERIGIDAE
Anthophila fabriciana L.
Glyphipterix simplicella
 Steph.
- YPONOMEUTIDAE
Argyresthia glabratella
 Zell.
A. cornella F.
A. mendica Hw.
A. conjugella Zell.
A. pruniella Cl.
A. albistria Hw.
Yponomeuta evonymella L.
Y. padella L.
Paraswammerdamia
spiniella Hb.
 (caeciella auct.)
P. lutarea Hw.
Prays fraxinellus Bjerk.
Scytropia crataegella L.
Plutella xylostella L.
 (maculipennis auct.)
- COLEOPHORIDAE
Coleophora prunifoliae
 Doets
C. hydrolapathella M. Her.
C. limosipennella Dup.
- C. deauratella*
 Lien. & Zell.
C. striatipennella
 Nyl. & Tgstr.
C. trochilella Dup.
 (troglodytella auct.,
 nec Dup.)
C. peribenanderi Toll
C. therinella Tgstr.
C. versurella Zell.
C. laripennella Zett.
C. atriplicis Meyr.
C. taeniipennella H. S.
C. glaucicolella Wood
C. alticolella Zell.
C. adjunctella Hdgk.
- ELACHISTIDAE
Elachista triatomea Hw.
E. cerusella Hb.
E. scirpi Stt.
E. atricomella Stt.
E. albifrontella Hb.
Cosmiotes consortella
 Stt. (2)
- OECOPHORIDAE
Hofmannophila pseudo-
spretella Stt.
Depressaria badiella Hb.
Agonopterix heracliana L.
 (applana F.)
A. arenella Den. & Schiff.
- GELECHIIDAE
Metzneria lappella L.
M. metzneriella Stt.
Isophrictis striatella
 Den. & Schiff.
 (tanacetella Schrk.)
Monochroa tenebrella Hb.
Aristotelia brizella Tr.
Eulamprotes pictella Zell.
Recurvaria leucateella Cl.
Teleiodes fugitivella Zell.
Teleiopsis diffinis Hw.
Bryotropha similis Stt.
B. senectella Zell.
B. desertella Dgl.
- B. terella* Hb.
Chionodes distinctella Zell.
Neofriseria peliella Tr.
Scrobipalpa samadensis
 Pfaff.
S. nitentella Fuchs
S. obsoletella FR.
S. clintoni Pov. (3)
Caryocolum fraternella
 Dgl.
Brachmia rufescens Hw.
- MOMPHIDAE
Batrachedra pinicolella
 Dup.
Mompha idaei Zell.
Limnaecia phragmitella
 Stt.
Blastodacna hellerella Dup.
- TORTRICIDAE
Pandemis cerasana Hb.
P. heperana Den. & Schiff.
Archips oporana L.
 (piceana L.)
A. podana Sc.
A. rosana L.
Choristoneura diversana
 Hb. (4)
Aphelia paleana Hb.
Clepsis spectrana Tr.
C. consimilana Hb.
 (unifasciana Dup.)
Ptycholoma lecheana L.
Paramesia gnomania Cl.
Pseudoargyrotoza
conwayana F.
Cnephasia longana Hw.
C. stephensiana Dbld.
 (chrysantheana auct.)
C. interjectana Hw.
 (virgaureana Tr.)
C. pasiuana Hb.
 (pascuana auct.)
C. incertana Tr.
Neosphaleroptera nubilana
 Hw.
Aleimma loeflingiana L.

- Tortrix viridana* L.
Croesia bergmanniana L.
C. holmiana L.
Acleria aspersana Hb.
A. latefasciana Hw.
(schalleriana auct.)
A. variegana
 Den. & Schiff.
Celypha striana
 Den. & Schiff.
C. rosaceana Schläger
(purpurana auct.)
Olethreutes lacunana
 Den. & Schiff.
O. tidemanniana Zell.
Hedya pruniana Hb.
H. nubiferana Hw.
H. ochroleucana Fröl. (5)
Pseudohermenia
clausthaliana Sax.
Endothenia nigricostana
 Hw.
E. quadrimaculana Hw.
(antiquana Hb.)
Bactra lancealana Hb.
Ancylis badiana
 Den. & Schiff.
A. achatana Den. & Schiff.
Epinotia granitana H. S.
E. nanana Tr.
E. tedella Cl.
E. trimaculana Don.
Zeiraphera ratzeburgiana
 Sax.
Z. diniana Gn.
Epiblema incarnatana Zck.
E. roborana Tr.
E. rosaecolana Dbld.
E. uddmanniana L.
E. cynosbatella L.
E. foenella L.
E. graphana Tr.
Eucosma maritima
 Humphr. & Westw.
E. fulvana Stph.
E. cana Hw.
- E. obumbratana*
 Lienig & Zeller
(expallidana auct.)
Thiodia citrana Hb.
Spilonota ocellana F.
Lathronympha strigana F.
Cydia funebrana Tr.
C. tenebrosana Dup.
C. nigricana F.
Dichrorampha plumbana
 Sc.
D. gueneana Obr.
D. petiverella L.
- COCHYLIDAE
Hysterosia inopiana Hw.
Stenodes straminea Hw.
Agapeta hamana L.
A. zoegana L.
Aethes smeathmanniana F.
Eupoecilia angustana Hb.
Falseuncaria degreyana
 McLach.
Cochylis dubitana Hb.
- ALUCITIDAE
Alucita hexadactyla L.
- PYRALIDAE
Chrysoteuchia culmella
(hortuellus Hb.)
Crambus pascuella L.
C. nemorella Hb.
(pratella auct.)
C. perlella Sc.
Agriphila geniculea Hw.
A. straminella
 Den. & Schiff.
(culmella auct.)
Platytes cerussellus
 Den. & Schiff.
Schoenobius gigantellus
 Den. & Schiff.
Anerastia lotella Hb.
Eurhodope advenella Zck.
E. marmorea Hw.
Dioryctria abietella
 Den. & Schiff.
D. schuetzeella Fuchs
- Hypochalcia ahenella*
 Den. & Schiff.
Nyctegretis achatinella Hb.
Ephestia elutella Hb.
Homoesoma sinuella F. (6)
Rotruda carlinella Hein.
(cretacella Rössl.)
Scoparia cembrella L.
S. arundinata Thbg.
Witlesia pallida Curt.
W. mercurella L.
Cataclysta lemnata L.
Evergestis forficalis L.
Sitochroa verticalis L.
Eurrhyncha hortulata L.
E. coronata Hfn.
E. terrealis Tr.
E. perlucidalis Hb.
Opsibotys fuscalis
 Den. & Schiff.
Udea lutealis Hb.
U. prunalis Den. & Schiff.
Pleuroptya ruralis Sc.
Synaphe angustalis
 Den. & Schiff.
Aphomia sociella L.
- PTEROPHORIDAE
Oxyptilia pillosellae Zell.
Platyptilia pallidactyla
 Hw.
Stenoptilia pterodactyla L.
Pterophorus pentadactylus L.
Leioptilus scarodactylus
 Hb.
Emmelina monodactyla L.
- PIERIDAE
Pieris brassicae L.
P. rapae L.
P. napi L.
- LYCAENIDAE
Lycæna phlaeas L.
Cupido minimus Fuessly
Polyommatus icarus Rott.
- NYPHALIDAE
Vanessa atalanta L.

Sommerfuglefaunaen på Hesselø

- Cynthia cardui* L.
Aglais urticae L.
Inachis io L.
Argynnis aglaja L. (7)
- SATYRIDAE
Pararge aegeria L.
P. megaera L.
Hipparchia semele L.
Maniola jurtina L.
Coenonympha pamphilus L.
- LASIOCAMPIDAE
Malacosoma neustria L.
M. castrensis L.
- DREPANIDAE
Cilix glaucata Sc.
- THYATIRIDAE
Thyatira batis L.
Habrosyne pyritoides Hfn.
 (derasa L.)
Tethea or Den. & Schiff.
- GEOMETRIDAE
Geometra papilionaria L.
Hemitea aestivaria Hb.
Timandra griseata Petersen
 (amata auct.)
Scopula immutata L.
Idaea humiliata Hfn.
I. seriata Schrk.
I. dimidiata Hfn.
I. aversata L.
I. straminata Bkh.
 (inornata Hw.)
Lythria purpurata L.
Mesotype virgata Hfn.
Xanthorhoe ferrugata Cl.
X. montanata
 Den. & Schiff.
X. fluctuata L.
Scotopteryx chenopodiata L.
Catarhoe cuculata Hfn.
Epirrhoe alternata Müller
E. rivata Hb.
E. galiata
 Den. & Schiff. (8)
- Camptogramma bilineata* L.
Larentia clavaria Hw.
Mesoleuca albicillata L.
Cosmorhoe ocellata L.
Eulithis testata L.
Eclioptera silaceata
 Den. & Schiff.
Chloroclysta citrata L.
C. truncata Hfn.
Cidaria fulvata Forster
Thera obeliscata Hb.
T. variata Boisd.
Electrophaes corylata
 Thbg.
Hydriomena impluviata
 Den. & Schiff.
 (coerulata F.)
Horisme tersata
 Den. & Schiff. (9)
Perizoma alchemillata L.
Eupithecia haworthiata
 Dbld. (10)
E. abietaria Goeze
 (pini Retzius)
E. linariata Den. & Schiff.
E. exigua Hb.
E. venosata F.
E. centaurearia
 Den. & Schiff.
 (centaureata auct.)
E. satyrata Hb.
E. vulgata Hw.
E. tripunctaria H. S.
 (albipunctata Hw.)
E. subfuscata Hw.
 (castigata Hb.)
E. icterata Villers
 (subfulvata auct.)
E. subumbrata
 Den. & Schiff.
E. indigata Hb.
E. pimpinellata Hb.
E. innotata Hfn.
E. dodoneata Gn.
E. pusillata Den. & Schiff.
 (sobrinata Hb.) (11)
- E. tantillaria* Bdv.
 (pusillata auct.)
Chloroclystis rectangu-
lata L.
Abraxas grossulariata L.
Ligdia adustata
 Den. & Schiff.
Semiothisa liturata Cl.
S. brunneata Thbg.
 (fulvaria Villers) (12)
Plagodis dolabraria L.
Opisthograptis luteolata L.
Selenia dentaria F.
 (bilunaria Esp.)
Odontopera bidentata Cl.
Crocallis elinguaris L.
Ourapteryx sambucaria L.
Biston betularia L. (13)
Erasmia defoliaria Cl.
 (larve)
Peribatodes rhomboidaria
 Den. & Schiff.
Alcis repandata L.
Cleorodes lichenaria Hfn.
Ectropis cfr. *bistortata*
 Goeze
Bupalus piniaria L.
Cabera pusaria L.
Campaea margaritata L.
Hylaea fasciaria L.
 (prosapiaria L.)
Siona lineata Sc.
- SPHINGIDAE
Hyloicus pinastri L.
Smerinthus ocellatus L.
Laothoe populi L.
Deilephila porcellus L.
- NOTODONTIDAE
Phalera bucephala L.
Pheosia tremula Cl.
Ptilodon capucina L.
 (camelina L.)
Pterostoma palpina Cl.
- LYMANTRIIDAE
Euproctis similis Fuessly
Leucoma salicis L.

ARCTIIDAE

Thaumatha senex Hb.
Cybosia mesomella L.
Arctia caja L.
Diacrisia sannio L.
Spilosoma lubricipeda L.
 (menthastri
 Den. & Schiff.)
S. luteum Hfn.
S. urticae Esp.
Phragmatobia fuliginosa L.
 NOLIDAE
Nola cucullatella L.
 NOCTUIDAE
Euxoa cfr. *nigricans* L.
Agrotis cinerea
 Den. & Schiff.
A. vestigialis Hfn.
A. segetum Den. & Schiff.
A. clavis Hfn. (*corticea*
 Den. & Schiff.)
A. exclamationis L.
A. ripae Hb.
Axylia putris L.
Ochropleura plecta L.
Standfussiana lucerneae
 L. (14)
Noctua pronuba L.
Graphophora augur F.
Diarsia mendica F.
 (*festiva* Den. & Schiff.)
D. sexstrigata Hw.
 (*umbrosa* Hb.)
D. brunnea Den. & Schiff.
D. rubi View.
Xestia c-nigrum L.
X. triangulum Hfn.
X. xanthographa
 Den. & Schiff.
Naenia typica L.
Discestra trifolii Hfn.
Hada nana Hfn. (*dentina*
 Den. & Schiff.)
Polia bombycina Hfn.
 (*advena* Den. & Schiff.)
Heliophobus reticulata
 Goetze

Melanchra persicariae L.
Lacanobia contigua
 Den. & Schiff.
L. thalassina Hfn.
L. suasa Den. & Schiff.
 (*dissimilis* Knoch)
L. oleracea L.
Ceramica pisi L.
Hadena rivularis F.
 (*cucubali* Den. & Schiff.)
H. perplexa Den. & Schiff.
 (*lepida* Esp.) (15)
H. bicurris Hfn.
Cerapteryx graminis L.
Tholeris cespitis
 Den. & Schiff.
T. decimalis Poda
 (*popularis* F.)
Orthosia gothica H. S. (16)
Mythimna conigera
 Den. & Schiff.
M. ferrago F.
 (*lithargyria* Esp.)
M. straminea Tr.
M. impura Hb.
M. pallens L.
M. obsoleta Hb.
M. comma L.
Cucullia umbratica L.
Blepharita adusta Esp.
Acronicta tridens
 Den. & Schiff.
A. psi L.
Amphipyra tragopogonis
 Cl.
Dypterygia scabriuscula L.
Rusina ferruginea Esp.
 (*umbratica* Goetze)
Trachea atriplicis L.
Euplexia lucipara L.
Apamea monoglypha Hfn.
A. lithoxylea
 Den. & Schiff.
A. crenata Hfn. (*rurea* F.)
A. lateritia Hfn.
A. remissa Hb.
 (*obscura* Hw.)

A. unanimitis Hb.
A. illyria Frr. (17)
A. sordens Hfn. (*basilinea*
 Den. & Schiff.)
A. ophiogramma Esp.
Oligia strigilis L.
O. fasciuncula Hw.
Mesoligia furuncula
 Den. & Schiff.
 (*bicoloria* Villers)
Mesapamea secalis L.
Photedes minima Hw.
 (*arcuosa* Hw.)
P. elymi Tr.
Luperina testacea
 Den. & Schiff.
Amphipoea fucosa Frr.
Hydraecia micacea Esp.
Arenostola phragmitidis
 Hb.
Hoplodrina alsines Brahm
H. blanda Den. & Schiff.
 (18)
Caradrina morpheus Hfn.
Pyrrhia umbra Hfn.
Heliothis virescens Hfn.
 (*dipsacea* L.)
Lithacodia pyrga Hfn.
 (*fasciana* auct.)
Earias clorana L.
Demas coryli L.
Diachrysis chrysis L.
Autographa gamma L.
A. pulchrina Hw.
A. jota L.
Abrostola trigemina
 Werneb. (*triplasia* auct.)
A. triplasia L.
 (*tripartita* Hfn.)
Callistege mi Cl.
Euclidia glyphica L.
Lygephila pastinum Tr.
Rivula sericealis Sc.
Hypena proboscidalis L.
Polypogon tarsipennis
 Tr.
P. nemoralis F.

Sommerfuglefaunaen på Hesselø

1. *Caloptilia suberinella*. Denne i Europa nordøstligt udbredte art havde i 1972 sværmning over Danmark. Mens der tidligere kun var kendt få danske eksemplarer af arten, blev den dette år fundet i alle landsdele i antal (sydligst ved Gedesby). Indflyvningen i 1972 synes imidlertid ikke at have sat sig spor i form af hyppigere optræden i 1973.
2. *Cosmiotes consortella*. Tidligere kun kendt fra Høvblege, Gentofte og Kregme.
3. *Scrobipalpa clintoni*. Arten har en nordlig udbredelse i Europa, men findes mærk- værdigvis på xeroterme lokaliteter ved kysterne.
4. *Choristoneura diversana*. Arten var herhjemme tidligere kun fundet på Bornholm
5. *Hedya ochroleucana*. Af denne art, som normalt optræder ganske enkeltvis, optaltes 85 eks. i lysfælderne i 1971.
6. *Homoeosoma sinuella*. To eksemplarer fra 16.VII.1965 repræsenterer de første danske fund af arten (Rasmussen, 1968). I 1971 fangedes ca. 25 stk. Arten fløj da enkeltvis over hele øen og kom også til lys. Fig. 2 viser et af de første fundne eksemplarer.
7. *Argynnis aglaja*. Denne art iagttoges kun i juni 1971, i to på hinanden følgende dage: første dag sås kun et enkelt individ, anden dag adskillige. Disse omstændig- heder tyder på, at det drejede sig om migrerende individer.
8. *Epirrhoe galiata*. Adskillige eksemplarer iagttoges.
9. *Horisme tersata*. Adskillige eksemplarer iagttoges i nærheden af den omtalte *Cle- matis* bevoksning.
10. *Eupithecia haworthiata*. Som foregående.
11. *Eupithecia pusillata*. Af denne art fandtes et meget afvigende eksemplar (♂) hvis grundfarve var rent lysegrå, uden brunt islæt; bestemmelsen er verificeret ved undersøgelse af genitalierne.
12. *Semiothisa brunneata*. Der fandtes to eksemplarer hhv. 20 og 22.VII.1965; sand- synligvis er der tale om migrerende eksemplarer, jfr. Kaaber & Norgaard (1966).
13. *Biston betularia*. Af de kun 7 eksemplarer, som fandtes i 1965-66, tilhørte 3 »f.typica«, 3 »f.insularia« og 1 »f.carbonaria« (sensu Douwes et al., 1973).
14. *Standfussiana lucerneæ*. En ♀ (Fig. 3A) fanget i en lysfælde den 25.VIII.1972 er det første og, såvidt os bekendt, hidtil eneste danske eksemplar af denne art. Fundet

Fig. 2. *Homoeosoma sinuella* F. Hesselø
16. VII. 1965. Forvingelængde 9 mm.

er omtalt i en artikel af Jacobsen (1973), hvortil der henvises, idet der her blot skal gives nogle supplerende oplysninger vedrørende slægten *Standfussiana* og dyrets karakteristika.

Arten tilhører underfamilien Noctuinae (Agrotinae auct.) og har i længere tid i dette århundrede været anbragt i en omfattende slægt, *Rhyacia*; denne placering er bibeholdt f. eks. i Nordström et al. (1969). Slægten *Standfussiana* er opstillet af Boursin (1946, tysk gentagelse 1956) med *lucernea* som typeart; den er primært karakteriseret ved en række ♂-genitalmorfologiske karakterer, men Boursin gør opmærksom på, at dens medlemmer også udgør en meget homogen gruppe m. h. t. habitus og ved at være bjergdyr.

Boursin (1956) afbilder de hanlige genitalier af alle slægtens dengang kendte arter. Karakteristisk er navnlig tre ejendommeligheder ved valven (jfr. fig. 3D): den er mod spidsen afsmalnet, fingerformet, uden corona (1), den har på overkanten (costa) et kraftigt, oftest (som hos *lucernea*) tvegrenet fremspring (2) og den har ved basis et langt, tyndt vedhæng med membranøs rod (3). Også sklerotiseringerne (cornuti) i vesica (Fig. 3C) er karakteristiske: der findes ved basis en kraftig, glat og krummet plade (4) og nær spidsen en bred, i hvilestilling sammenbøjet plade med takket rand (5).

De hunlige genitalia af *S. lucerneae* er stærkt forenklet, men genkendeligt, afbildet af Pierce (1945) og Kostrowicki (1959). Fig. 3E er et foto af Hesselø-eksemplarets genitalier. Karakteristisk er den bagtil stærkt sklerotiserede lamella antevaginalis (6), som har en indskæring på hver side af midten og derfor fremtræder trelappet. Karakteristisk er endvidere (7) det store, tragtformede antrum, i hvis væg der findes småsklerotiseringer, som danner en tæt granulering. Bursa er som hos mange noctuider tvelappet; et parti af væggen i ductus bursas dorsalside er sklerotiseret og stærkt foldet (8).

Standfussiana-arterne er som nævnt gennemgående bjergformer. *S. lucerneae* er slægtens eneste art med repræsentation i Nordeuropa, og her forekommer den helt ned til kystniveau (et også fra andre bjergdyr velkendt fænomen (jfr. f. eks. *Parnassius apollo* L.). Artens geografiske variation er meget betydelig. Boursin (1956) opregner 7 underarter, men berettigelsen af hans klassifikation er yderst tvivlsom; således sammenholdes alle britiske former under et enkelt underartsnavn (*renigera* Steph.) til trods for, at der på De britiske Øer forekommer flere indbyrdes meget forskellige lokalformer (Edelsten & Fletcher, 1961).

I Nordströms (1935-41) bestemmelsesnøgle til »*Rhyacia*« løber *S. lucerneae* til samme punkt som *R. simulans* Hfn., og de to arters indbyrdes lighed nævnes af både Hoffmeyer (1962) og Jacobsen (1973). Karakteristisk for *S. lucerneae* er, at i hvert fald det indre sømfelt (og ofte hele sømfeltet) er mørkt, mellemliniernes udfyldning er tydeligt lysere end grundfarven og (ring-, tap-, nyre-) mærkerne normalt langt mere utydelige end hos *R. simulans*. *S. lucerneae* er iflg. Nordström gennemgående mørkere nordpå i Skandinavien, men også i de mellem- og sydsandinaviske bestande (hvorfra danske tilflyvere eller eventuelle små bestande må have deres oprindelse) kan meget mørke eksemplarer forekomme, som det i fig. 3B afbildede, som stammer fra Dalsland. Disse eksemplarer kan muligvis snarere forveksles med rigtig mørke *Spaerlotis ravida* Den. & Schiff., men har ikke disses rødbrune farvetone og kraftigt markerede ring- og nyremærker.

Sommerfuglefaunaen på Hesselø

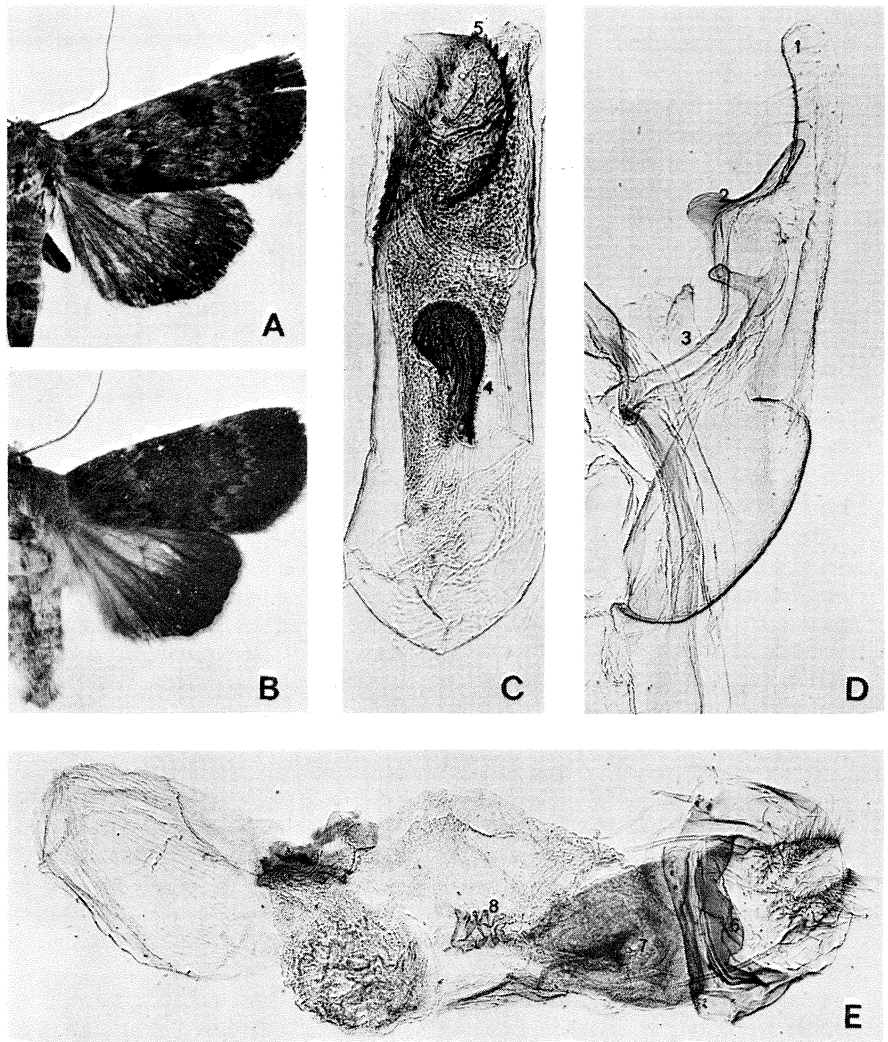

Fig. 3. *Standfussiana lucerneae* L.

A-B. Habitus. A: Hesselø 25. VIII. 1972; B: Köpmannabro (Sverige, Dalsland) 4. VIII. 1930. Forvingelængder: A 16,5 mm, B 17 mm.

C-E. Genitalier. Tallene betegner de i teksten omtalte detaljer.

C: penis; D: valve (Helvetia, præp. NPK 706); E: ♀-genitalia (Hesselø, 25. VIII. 1972, præp. NPK 705).

15. *Hadena perplexa*. Arten er dels taget i lysfælder, dels klækket af prøver af kapslerne af *Silene maritima*, som var indsamlet i august med henblik på mulig konstatering af forekomster af *Hadena caesia*.
16. *Orthosia gothica*. Blev fundet enkeltvis den 8-11-13-16. VI. 1966; det er meget sene datoer for denne art. Alle dyrene var ♀♀.
17. *Apamea illyria*. Et enkelt eksemplar fandtes 17. VI. 1966.
18. *Hoplodrina blanda*. Denne art var så langt øens mest dominerende noctuide i juli. I fældematerialet fra denne måned (summerede 1965- og 1971-tal) optaltes 833 eksemplarer af arten; tallet for den næsthyppigste art i samme periode var kun lidt over en fjerdedel heraf (*A. monoglypha*, 233 eks.).

EFFEKTEN AF ØENS STØRRELSE OG ISOLATION

Sammenligner man repræsentationen af en bestemt dyregruppe på forskellige øer i samme biogeografiske område, vil man som hovedregel finde, at artstallet falder eksponentielt med øens arealstørrelse (se f. eks. McArthur & Wilson, 1967). Baggrunden for denne sammenhæng er særdeles kompleks. Arealstørrelsen har indirekte virkning på faunasammensætningen ved at være medbestemmende for øens biotoprigdom. Arealstørrelsen er også medbestemmende for dyrenes populationsstørrelser, og holdes populationer små, er der betydelig chance for, at de på et vist tidspunkt uddør, hvorved artstallet jo temporært mindskes, indtil nykolonisering finder sted. For selve koloniseringsprocessen spiller arealstørrelsen en vis direkte rolle, idet dyrene i spredningsfasen har større chance for bogstavelig talt at ramme en stor ø end en lille; i denne sammenhæng har naturligvis også øens isolationsgrad betydning (samt endvidere dens form, position i forhold til fremherskende vinde o. s. v.).

På en lille og isoleret ø som Hesselø vil man således vente at finde en relativt forarmet fauna, og dette svarer til indsamlingernes resultater. Fraværet af en række af iøvrigt almindeligt udbredte arter lader sig umiddelbart forklare ved, at deres foderplanter enten slet ikke findes på øen (f. eks. birk, hedeplanter o. m. a.) eller først for ganske nylig er indført hertil (flertallet af træarter, men se nedenfor). Der mangler imidlertid i materialet også en del dyr, som permanent skulle have gode livsbetingelser på øens fælled- og strandvoldsvegetation, f. eks. *Boloria selene* Den. & Schiff. *Aphantopus hyperanthus* L., *Philudoria potatoria* L., hesperiider og zygaenider. Man er ved enhver zootopografisk undersøgelse klar over, at manglende fund kan skyldes indsamlingernes ufuldkommenhed, men det forekommer ikke sandsynligt, at de førnævnte højsommerformer har været overset. Man kan imidlertid ikke slutte, at manglen af sådanne dyr på Hesselø er primær, d. v. s. at de ikke fandtes på øen, da den blev isoleret ved slutningen af fastlands-

Sommerfuglefaunaen på Hesselø

tiden; der kan lige så godt være tale om et midlertidigt fravær mellem en populationsuddøen og en nykolonisering. Det er værd at bemærke, at familien Zygaenidae, hvis medlemmer generelt har meget ringe sprednings- evne (og derved mangler en vigtig egenskab for hvad McArthur & Wilson kalder »gode koloniserer«) er repræsenteret på Læsø, som var havdækket så sent som i stenalderen.

En interessant anskueliggørelse af det stadige »indvandringstryk« på en ø som Hesselø får man af det øjebliksbillede, som frembydes af den til de indførte træer og buske knyttede sommerfuglefauna, som må være indvan- dret i løbet af få årtier (jfr. foran). Med forbehold for, at en og anden af nedenstående muligvis kan have eksisteret på øen tidligere på en mere usæd- vanlig foderplante, drejer det sig om følgende arter:

Prays fraxinellus (ask), *Argyresthia glabratella* (gran), *Caloptilia syringella* (ask, syren o. l.), *C. alchimiella* (eg), *Batrachedra pinicolella*, *Zeiraphera ratzeburgiana* & *diniana*, *Epinotia tedella*, *nanana*, *granitana*, *Pseudohermenia clauthaliana* (nåletræer), *Tortrix viridana*, *Aleimma loeflingiana* (eg), *Pseudargyrotoza convayana*, *Clepsis consimilana* (ask, syren o. l.), *Archips oporana* (nåletræer), *Alucita hexadactyla* (kaprifolie), *Dioryc- tria abietella* & *schuetzeella* (nåletræer), *Geometra papilionaria* (el m. m.), *Thera obe- liscata* & *variata* (nåletræer), *Hydriomena impluviata* (el), *Horisme tersata*, *Eupithecia haworthiata* (Clematis), *Semiothisa liturata* (nåletræer), *Plagodis dolabraria* (bøg, eg), *Bupalus piniaria* (nåletræer), *Cabera pusaria* (pil, el), *Hylaea fasciaria* (nåletræer), *Campaea margaritata* (bøg, eg, el m. m.), *Hyloicus pinastri* (nåletræer), *Laothoe populi*, *Pheosia tremula*, *Leucoma salicis*, *Earias chlorana* (pil, poppel).

EFFEKTEN AF ØENS BELIGGENHED

Hesselø's beliggenhed i det sydlige Kattegat giver grund til at forvente, at øens fauna skulle rumme særlig interessante elementer af to kategorier:

1. Arter, hvis forekomst er betinget af de subkontinentale klimaforhold, som karakteriserer kystområderne ved Danmarks sydlige og østlige indre farvande (f. eks. Pedersen, 1962).
2. Arter, hvis forekomst er at betragte som udløbere af et skandinavisk ud- bredelsesområde.

Ad. 1. Denne kategori omfatter varme/tørkeelskende arter med spredt og sparsom repræsentation i NV-Europa. Den nye danske pyralide *Homoeo- soma sinuella* er et udpræget eksempel på en sådan kontinental form (jfr. også Rasmussen, 1968). Fundet af en bestand af denne art på Hesselø er et af de interessanteste resultater i dansk sommerfuglefaunistik i de senere år, idet den i Skandinavien tidligere kun var kendt fra en række kontinentalt prægede lokaliteter i Østersøbækkenet: Åbo, Gotska Sandön, Gotland,

Öland, Uppland. Arten er lokalt almindelig i det sydlige og sydøstlige England op til Norfolk (Beirne, 1952), men er ikke kendt fra det nordtyske lavland (Roesler, 1965). Den bør naturligvis eftersøges på andre egnede steder her i landet; i 1973 er den fundet på Bornholm (E. Palm, pers. meddelelse). En række af øens andre arter er varme/tørkeelskende former, hvis danske forekomster i det væsentlige ligger i det subkontinentale klimaområde, omend de ikke nødvendigvis er indskrænket hertil; det gælder f. eks. *Coleophora hydrolapatheella*, *Stenodes straminea*, *Falseuncaria degreyana* og *Epirrhone galiata*.

Ad 2. De arter, hvis danske forekomster er udløbere af skandinaviske, er naturligvis overvejende fundet mod Ø og NØ i landet, først og fremmest på Bornholm, Nord- og Østsjælland, Kattegatsøerne og Nordjylland. På Hesselø er denne artskategori repræsenteret ved den anden nye danske art, *Standfussiana lucerneana* samt i hvert fald *Caloptilia suberinella*, *Mompha idaei*, *Choristoneura diversana* og *Apamea illyria*. Man må imidlertid gøre sig klart, at denne kategori er heterogen m. h. t. de skandinaviske bestandes zoogeografiske status. Flertallet af de her nævnte arter kan i denne sammenhæng betegnes som »nordlige«; de er enten boreo-montane (*M. idaei*, *S. lucerneana*, *A. illyria*) eller eksklusivt nordlige (*C. suberinella*). Derimod er *C. diversana* også udbredt gennem vore sydlige naboområder; i dette tilfælde forløber altså blot artens NV-grænse uden om størsteparten af Danmark.

Følgende specialister takkes for hjælp ved bestemmelserne: Roland Johansson (*Nepitica*), Preben Holst (*Epinotia*, *Oxyptilus*), Bent W. Rasmussen (*Coleophora*), E. Traugott-Olsen (*Elachistidae*).

Gert Brovad og Bent W. Rasmussen takkes for det fotografiske arbejde.

Indsamlernes ophold på Hesselø og indkvartering i de til fyret hørende boliger var muliggjort ved Naturfredningsrådets mellemkomst.

SUMMARY

Investigations on the lepidopterous fauna of Hesselø.

Hesselø is a small island (area some 0,8 km²) situated in the southern part of Kattegat about 25 km from the coast of North Zealand. The June, July and August aspects of the lepidopterous fauna have been investigated, and a complete list of the species recorded is presented. It can, however, only be regarded as approximately exhaustive with respect to the so-called Macrolepidoptera with a mid-summer occurrence. Comments are given on a number of the more interesting species, viz., *Caloptilia suberinella*: the records (in 1972) are related to a large-scale invasion from NE this year; *Cosmiotes consortella*: previously known from only three Danish localities (eastern Zealand and Møen); *Scrobipalpa clintoni*: in Denmark predominantly at xerothermic coastal localities; *Hedya ochroleucana*: 85 specimens recorded, usually occurring singly in

Sommerfuglefaunaen på Hesselø

this country; *Argynnis aglaja*: probably occurring as migrant only; *Epirrhoe galiata*: several specimens of this local, xerothermous species recorded; *Horisme tersata* and *Eupithecia haworthiata*: several specimens found in association with introduced *Clematis*; *Eupithecia pusillata*: an aberrant specimen with ground colour light grey, not brownish, is recorded; *Biston betularius*: both light and dark forms recorded; *Hadena perplexa*: reared from *Silene maritima*; *Orthosia gothica*: female specimens recorded as late as 8–11–13–16. VI.; *Apamea illyria*: a single specimen of this rare Danish species is recorded; *Hoplodrina blanda*: by far the most dominant noctuid on the island in July. Two species new to the Danish fauna have been found during this investigation, viz., the pyralid *Homoeosoma sinuella* (several specimens) and the noctuid *Standfussiana lucerneae* (a single specimen).

Some peculiarities of the fauna of the island related to its isolation and small size are discussed. Several species must be very recent immigrants since their food-plants have been introduced in this century; this applies e. g. to most of the species associated with trees. Some of the rarer Danish species occurring on Hesselø are sub-continental, their presence being related to the xerothermic climate characteristic for the area within which the island is located (e. g. *Coleophora hydrolapathella*, *Stenodes straminea*, *Falseuncaria degrayana*, *Homoeosoma sinuella* and *Epirrhoe galiata*). In other cases the occurrence on Hesselø is an extension of a Scandinavian distribution, e. g. *Caloptilia suberinella*, *Mompha idaei*, *Choristoneura diversana*, *Standfussiana lucerneae* and *Apamea illyria*. This category, however, is zoogeographically heterogenous.

LITTERATUR

- Beirne, B. P., 1952: British Pyralid and Plume Moths. London.
- Boursin, C., 1946: Trois nouveaux genres paléarctiques de la sous-famille des Agrotinae (Descriptions préliminaires). *Rev. fr. Lép.*, 10: 186–192.
- 1956: Über »Agrotis« *nictymera* Boisduval nebst Angaben über die Gattung *Standfussiana* Brsn. *Z. wien. ent. Ges.*, 41: 105–115.
- Bradley, J., Fletcher, D. S. & Whalley, P. E. S., 1972: Lepidoptera. I 2 udg. af Kloet, G. S. & Hincks, W. D.: A Check List of British Insects. *Handbk Ident. Br. Insects*, 11 (3).
- Buchwald, N. F., 1929: Bidrag til kundskaben om Hesseløes hvirveldyrfauna. *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.*, 23: 1–32.
- Douwes, P., Petersen, B. & Vestergren, A., 1973: Melanism hos *Biston betularius* L. i Danmark och södra Sverige (Lepidoptera). *Entomologen*, 2: 15–20.
- Edelsten, H. M. & Fletcher, D. S., 1961: 4. udg. af R. South: The Moths of the British Isles. London.
- Hoffmeyer, S., 1962: De Danske Ugler. 2 udg. Århus.
- Jacobsen, R., 1973: *Standfussiana lucerneae* L. – Ny dansk ugle. *Lepidoptera* (N. S.), 2: 163–166.
- Kaaber, S. & Norgaard, J., 1966: Fund af storsommerfugle fra Danmark i 1965. *Flora og fauna*, 72: 119–124.
- Kostrowicki, A. S., 1959: Klucze do oznaczania owadów polski. XXVII Motyle-Lepidoptera 53b Sówki-Noctuidae. Podrodziny Agrotinae Melicleptriinae. Warszawa.
- McArthur, R. H. & Wilson, E. O., 1967: The theory of island biogeography. Princeton.

- Nordström, F. & Wahlgren, E., 1935–41. Svenska Fjärilar. Stockholm.
- Nordström, F., Kaaber, S., Opheim, M. & Sotavalta, O., 1969: De fennoskandiska och danska nattflynas utbredning. Lund.
- Pedersen, A., 1962: Det xerotherme floraelement ved de sydlige indre farvande. *Flora og fauna*, 68: 17–42.
- Petersen, O. G., 1877–79: En Excursion til Hesseløen. *Bot. Tidsskr.* 10: 48–51.
- Pierce, F. N., 1942: The Female Genitalia of the Noctuidae. Warmington.
- Rasmussen, B. W., 1968: *Homoeosoma sinuellum* F. (Pyr.) i Danmark. *Lepidoptera* (N. S.), 1: 117–119.
- Roesler, U., 1965: Untersuchungen über die Systematik und Chorologie des *Homoeosoma-Ephestia*-Komplexes. Saarbrücken.

Forfatternes adresser/Author's addresses:

- O. K.: Skibinge,
4720 Præstø, Danmark.
- N. P. K.: Zoologisk Museum, Universitetsparken 15,
2100 København Ø, Danmark.